
F-GAZY JAK PODATKI, czyli co każdy przedsiębiorca z branży chłodnictwa i klimatyzacji wiedzieć powinien na temat nowej legislacji dotyczącej fluorowanych gazów cieplarnianych

Marek Wawryniuk

Termo Schiessl Sp. z o.o.

Przewodniczący Zespołu ds. Legislacji KFCh

Ostatnio coraz częściej usłyszeć można poważne głosy autorytetów naukowych, które nie tylko poddają w wątpliwość wpływ emisji gazów przez człowieka na powstawanie tzw. efektu cieplarnianego, ale nawet kwestionują hipotezę o globalnym ocieplaniu się klimatu. Poruszający raport na ten temat ukazał się niedawno w tygodniku „Polityka” z 12 kwietnia 2008. Jego autor, prof. dr hab. Zbigniew Jaworowski, od wielu lat zajmujący się badaniem problemu skażeń środowiska oraz zmianami klimatu, pisze wręcz o „histerii klimatycznej” i „quasi-religijnej aberracji”. W podsumowaniu przywołuje fragment deklaracji NIPCC (Pozarządowego Międzynarodowego Zespołu do spraw Zmiany Klimatu) przyjętej na konferencji w marcu br.: „...nie ma żadnych przekonujących dowodów, by przemysłowe emisje CO₂ mogły kiedyś, obecnie i w przyszłości spowodować katastrofalną zmianę klimatu”. W tym miejscu warto przypomnieć, że w całości tzw. gazów cieplarnianych, oskarżanych o wpływ na globalne ocieplenie, udział czynników chłodniczych z grupy HFC szacowany jest na mniej niż 4%.

Tymczasem wspólnota europejska konsekwentnie dąży do możliwie szybkiej realizacji wszystkich założeń Protokołu z Kioto, którego podstawą jest hipoteza o ogrzewaniu klimatu przez człowieka. W efekcie właściciele i użytkownicy urządzeń i instalacji wykorzystujących syntetyczne czynniki chłodnicze podlegają obecnie szeregowi obowiązków, nakazów i zakazów. Pociągnie to za sobą wiele nie lubianej biurokracji, a często również niemałe koszty, co budzi zrozumiałą niechęć i pokusę „obejścia” nowych wymogów.

Aby uniknąć zbędnych frustracji i jałowych akademickich dyskusji, proponuję traktować nową legislację tak jak podatki: wielu kwestionuje ich celowość i wszyscy narzekają na ich wysokość, ale wszyscy rozumieją, że przepisy prawa podatkowego znać trzeba i zdecydowana większość firm świadomie ich przestrzega.

Zestawienie aktów prawnych

Powszechnie znane są obowiązujące od czterech lat przepisy dotyczące substancji zubożających warstwę ozonową, czyli czynników z grup CFC i HCFC:

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2037/2000 z 29 czerwca 2000 r. w sprawie substancji zubożających warstwę ozonową;

- Ustawa o substancjach zubożających warstwę ozonową z 20 kwietnia 2004 r., wraz z rozporządzeniami wykonawczymi Ministra Gospodarki i Ministra Środowiska.

W lipcu 2007 na terenie Unii Europejskiej zaczęły obowiązywać nowe przepisy w sprawie niektórych fluorowanych gazów cieplarnianych, dotyczące wykorzystywania czynników z grupy HFC w stacjonarnych urządzeniach i systemach chłodniczych, klimatyzacyjnych i pompach ciepła. Wiele szczegółowych obowiązków będzie wchodzić w życie sukcesywnie, wraz z zapadaniem kolejnych terminów przewidzianych w Rozporządzeniu i aktach wykonawczych, do których należą:

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 842/2006 z 17 maja 2006 r. w sprawie niektórych fluorowanych gazów cieplarnianych;
- Rozporządzenie Komisji Europejskiej nr 1493/2007 z 17 grudnia 2007 r. określające format sprawozdań, które mają być składane przez producentów, importerów i eksporterów niektórych fluorowanych gazów cieplarnianych;
- Rozporządzenie Komisji Europejskiej nr 1494/2007 z 17 grudnia 2007 r. określające formę etykiet oraz dodatkowe wymogi dotyczące etykietowania produktów i urządzeń zawierających niektóre fluorowane gazy cieplarniane;
- Rozporządzenie Komisji Europejskiej nr 1516/2007 z 19 grudnia 2007 r. ustanawiające standardowe wymogi w zakresie kontroli szczelności w odniesieniu do stacjonarnych urządzeń chłodniczych i klimatyzacyjnych oraz pomp ciepła zawierających niektóre fluorowane gazy cieplarniane;
- Rozporządzenie Komisji Europejskiej nr 303/2008 z 2 kwietnia 2008 r. ustanawiające minimalne wymagania i warunki dotyczące wzajemnego uznawania certyfikacji przedsiębiorstw i personelu w odniesieniu do stacjonarnych urządzeń chłodniczych, klimatyzacyjnych i pomp ciepła zawierających fluorowane gazy cieplarniane;
- Rozporządzenie Komisji Europejskiej nr 308/2008 z 2 kwietnia 2008 r. określające formę powiadamiania o programach szkoleń i certyfikacji państw członkowskich.

Trzeba jeszcze wspomnieć o osobnych przepisach odnoszących się wyłącznie do klimatyzacji samochodowej, na które składają się:

- Dyrektywa 2006/40/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 17 maja 2006 r. dotycząca klimatyzacji samochodowej z wykorzystaniem czynników HFC;
- Rozporządzenie Komisji Europejskiej nr 307/2008 z 2 kwietnia 2008 r. ustanawiające minimalne wymagania w zakresie programów szkoleniowych oraz warunki wzajemnego uznawania zaświadczeń o odbytym szkoleniu dla personelu w odniesieniu do wykorzystywanych w niektórych pojazdach silnikowych systemów klimatyzacyjnych zawierających niektóre fluorowane gazy cieplarniane.
- Bezpośrednią, codzienną kontrolę nad funkcjonowaniem systemu (np. możliwość podjęcia decyzji o włączeniu lub wyłączeniu)
- Możliwość podjęcia decyzji (w tym finansowej) o modyfikacji instalacji, rozumianej jako np. wymiana komponentów, dokonanie naprawy, przeprowadzenie kontroli szczelności.

Wszystkie trzy powyższe warunki muszą być spełnione łącznie!

Suma powyższych aktów prawnych oznacza, że obecnie ścisłej regulacji podlegają wszystkie instalacje i urządzenia wykorzystujące syntetyczne czynniki chłodnicze, czyli ogromna większość instalacji chłodniczych i praktycznie wszystkie spotykane w naszym kraju urządzenia i instalacje klimatyzacyjne, poza układami mobilnymi.

Opublikowanie w dniu 3 kwietnia 2008 w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej tekstów polskich tłumaczeń ostatnich trzech rozporządzeń wykonawczych umożliwia formalne rozpoczęcie procesu przygotowywania krajowej Ustawy dotyczącej czynników HFC, tzw. ustawy „F-gazowej”. Konieczna będzie również nowelizacja ustawy „ozonowej”. Prace te koordynuje Ministerstwo Środowiska.

Obowiązki i definicja operatora

Na operatorach instalacji wykorzystujących czynniki syntetyczne spoczywa od połowy ubiegłego roku odpowiedzialność za zapobieganie wyciekom czynnika, okresową kontrolę szczelności urządzeń i instalacji, której częstotliwość zależy od wagi napełnienia czynnikiem oraz niezwłoczne dokonywanie napraw wszelkich wykrytych wycieków, prowadzenie szczegółowej dokumentacji dotyczącej ilości i typu czynników używanych podczas serwisowania i konserwacji oraz zapewnienie odzysku czynników.

Jednoznaczna identyfikacja operatora jako podmiotu zobowiązanego do przestrzegania wymogów Rozporządzenia 842/2006 jest ogromnie ważna, gdyż to operator podlega ewentualnej karze za niewywiązywanie się z powyższych obowiązków.

Artykuł 2. Rozporządzenia określa w punkcie 6, że: *„operator” oznacza osobę fizyczną lub prawną sprawującą faktyczną kontrolę nad technicznym działaniem urządzeń i systemów objętych niniejszym rozporządzeniem; w określonych szczególnych sytuacjach państwo Członkowskie może wyznaczyć właściciela jako podmiot odpowiedzialny za zobowiązania operatora.*

Ta krótka definicja wzbudziła tyle wątpliwości i kontrowersji, że ostatecznie Komisja Europejska przygotowała obszerną jej interpretację. Podsumujmy co z niej wynika.

Kluczowym elementem jest *„sprawowanie faktycznej kontroli”*, które oznacza:

- Swobodny dostęp do instalacji lub urządzenia (tzn. bez obowiązku uzyskiwania niczyjej zgody)

Oznacza to, że firma serwisująca instalację (nawet w oparciu o pisemną umowę serwisową) nie ponosi odpowiedzialności za niewywiązywanie się z przewidzianych prawem obowiązków. Oczywiście istnieje możliwość zawarcia umowy jednoznacznie przenoszącej obowiązki operatora na serwisanta, gwarantującej jednoczesne spełnienie wszystkich trzech przytoczonych wyżej warunków. Jednocześnie trzeba podkreślić, że większość spoczywających na operatorach wymagań może być realizowana wyłącznie przez *„personel posiadający odpowiednie certyfikaty”*.

Kontrola wycieków

Podstawowym celem Rozporządzenia jest *„ograniczenie, zapobieganie, a tym samym redukcja emisji fluorowanych gazów cieplarnianych”*. Jednym z najważniejszych narzędzi ograniczania emisji jest okresowa kontrola szczelności urządzeń i instalacji, której częstotliwość zależy od wagi napełnienia czynnikiem. Obowiązek ten dotyczy *„zastosowań, w których jest wykorzystywane 3 kg lub więcej”* czynnika lub 6 kg w przypadku *„urządzeń z hermetycznie zamkniętymi systemami”*.

Nie wchodząc w szczegóły można powiedzieć, że wymagania dotyczące kontroli szczelności instalacji z HFC są bardzo zbliżone do tych, które znamy z ustawy „ozonowej”. Istotną nowością jest obowiązek instalowania (od lipca 2007!) odpowiednich systemów wykrywania wycieków do urządzeń i instalacji zawierających powyżej 300 kg HFC. Zainstalowany i poprawnie działający system pozwala zmniejszyć o połowę liczbę przeprowadzanych kontroli.

Zainteresowanych szczegółami odsyłam do przywołanego na początku Rozporządzenia Komisji Europejskiej nr 1516/2007 z 19 grudnia 2007 r. ustanawiającego standardowe wymogi w zakresie kontroli szczelności w odniesieniu do stacjonarnych urządzeń chłodniczych i klimatyzacyjnych oraz pomp ciepła zawierających niektóre fluorowane gazy cieplarniane. Dokument ten jest dosyć obszernym zbiorem ogólnych wytycznych, którymi należy kierować się podczas kontroli. Zawiera on również swoisty, uniwersalny algorytm postępowania przy sprawdzaniu szczelności. Jednocześnie określa też obowiązek szczegółowego dokumentowania wykonywanych prac.

Certyfikacja personalna

Certyfikacja przedsiębiorstw i osób zaangażowanych *„w instalację, konserwację i serwisowanie stacjonar-*

nych urządzeń i systemów chłodniczych, klimatyzacyjnych i pomp ciepła” to najważniejsza, w moim przekonaniu wręcz rewolucyjna nowość z punktu widzenia interesów branży chłodniczej i klimatyzacyjnej.

Po pierwsze dlatego, że zakres certyfikowanej wiedzy i umiejętności będzie znacznie szerszy niż wymagany dotychczas do uzyskania świadectwa kwalifikacji (zainteresowanych szczegółami odsyłam do Rozporządzenia Komisji Europejskiej nr 303/2008 z 2 kwietnia 2008, ustanawiającego minimalne wymagania i warunki dotyczące certyfikacji przedsiębiorstw i personelu).

Po drugie dlatego, że certyfikacja personalna uzupełniona zostanie o system certyfikatów dla firm. Po trzecie, ponieważ określając **minimalne wymagania** w odniesieniu do szkoleń i certyfikacji, Rozporządzenie 842/2006 wprowadza bezwzględny obowiązek wzajemnego uznawania certyfikatów „zarówno dla przedsiębiorstw, jak i odpowiedniego personelu” we wszystkich 27 krajach członkowskich. Innymi słowy system szkoleń i certyfikacji ma być **spójny we wszystkich krajach Unii**, a – z mocy prawa – uprawnienia nadane w jednym kraju **muszą być honorowane** we wszystkich pozostałych państwach UE.

Legislacja „F-gazowa” jest okazją do uporządkowania wielu spraw związanych ze szkoleniami i certyfikacją, zarówno na obszarze całej Unii (nawet w krajach „starej piętnastki” nie było dotychczas żadnych jednolitych wymagań i standardów w tym zakresie), jak i w naszym kraju, w którym jedynym wymaganym dziś certyfikatem jest świadectwo kwalifikacji, odnoszące się do bardzo wąskiego wycinka wiedzy i umiejętności. Państwom członkowskim pozostawiono możliwość określenia i rozstrzygnięcia wielu szczegółów certyfikacji, co może być szansą na rozwiązanie niektórych przynajmniej problemów naszej branży w nowej ustawie „F-gazowej”.

Cztery poziomy uprawnień

W ramach certyfikacji personalnej, Komisja Europejska wyodrębniła cztery poziomy kwalifikacji. Podziału kompetencji dokonano według dwóch podstawowych kryteriów: możliwości ingerencji w układ chłodniczy oraz braku takiej możliwości. Ingerencja wiąże się z dostępem do czynnika, czyli obejmuje serwis i konserwację, instalowanie oraz odzysk czynników. Prace niewymagające ingerencji w układ chłodniczy to w praktyce wyłącznie sprawdzanie szczelności. Dodatkowo uwzględniono kryterium wagi napełnienia instalacji: do 3 kg czynnika (6 kg dla urządzeń hermetycznych) oraz powyżej tego poziomu.

Podział na cztery wspomniane kategorie certyfikatów personalnych według zakresu posiadanych uprawnień można zobrazować w formie następującej tabeli:

kategoria certyfikatu	bez ingerencji w układ	z dostępem do czynnika		
	sprawdzanie szczelności	odzysk czynników	serwis i konserwacja	instalowanie
kat. I	TAK bez ograniczeń	TAK bez ograniczeń	TAK bez ograniczeń	TAK bez ograniczeń
kat. II	TAK bez ograniczeń	TAK do 3/6 kg	TAK do 3/6 kg	TAK do 3/6 kg
kat. III	NIE	TAK do 3/6 kg	NIE	NIE
kat. IV	TAK bez ograniczeń	NIE	NIE	NIE

Uzyskanie certyfikatu będzie wymagało potwierdzenia posiadanej wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych w drodze egzaminu złożonego przed odpowiednio umocowaną komisją egzaminacyjną.

Na gruncie przepisów krajowych istnieje możliwość rozszerzenia zakresu wymaganej wiedzy i umiejętności. Można również wprowadzić dodatkowy wymóg wykazania się doświadczeniem zawodowym, chociaż przepisy unijne nie wymagają do uzyskania certyfikatu.

Trzeba jednak pamiętać, że nadmierne komplikowanie i zaostrenie rygorów polskiego systemu certyfikacji może z jednej strony skłaniać rodzimych serwisantów do uzyskiwania certyfikatów w krajach ościennych, w których zdobycie analogicznego dokumentu będzie wymagać mniej wysiłku, a z drugiej strony utrudni krajowym specjalistom z branży dostęp do unijnego rynku pracy.

Certyfikaty tymczasowe a świadectwa kwalifikacji

Możliwość uzyskania certyfikatu „F-gazowego” w Polsce pojawi się dopiero po uchwaleniu i wejściu w życie rodzimej legislacji w tym zakresie, co nastąpi nie wcześniej niż na przełomie III i IV kwartału 2008 r.

Komisja Europejska dopuszcza możliwość wydawania certyfikatów tymczasowych. Mogłyby one zachować ważność nie dłużej niż do 4 lipca 2011 r. Można spodziewać się, że polskie władze zdecydują, iż osoby posiadające „ozonowe” świadectwo kwalifikacji będą uznane za posiadaczy certyfikatów tymczasowych i będą mogły prowadzić działalność również z wykorzystaniem czynników HFC do końca pięcioletniego okresu ważności świadectwa kwalifikacji, ale oczywiście nie dłużej niż do 4 lipca 2011 r. Tym samym dla większości działających dziś w branży specjalistów wprowadzony zostanie 2-3 letni okres przejściowy na uzyskanie certyfikatu „F-gazowego”.

Certyfikacja przedsiębiorstw

Artykuł 1 Rozporządzenia 842/2006 stwierdza, że „rozporządzenie dotyczy kwestii (...) szkolenia i certyfikacji personelu oraz przedsiębiorstw zaangażowanych w działania przewidziane w niniejszym rozporządzeniu”.

Obowiązkiem posiadania stosownego certyfikatu objęte będą wszystkie przedsiębiorstwa zaangażowane w instalowanie, serwis, konserwację, kontrolę

szczelności oraz odzysk, odnoszące się do stacjonarnych urządzeń chłodniczych, klimatyzacyjnych i pomp ciepła zawierających czynniki z grupy HFC. Ponadto, w świetle art. 5 ust. 4 Rozporządzenia, wyłącznie firmy posiadające certyfikat będą upoważnione do zakupu syntetycznych czynników chłodniczych.

Certyfikat będzie mogło uzyskać przedsiębiorstwo, które:

- zatrudnia odpowiednią do potrzeb prowadzonej działalności liczbę osób posiadających stosownej kategorii certyfikaty;
- posiada i stosuje odpowiednio udokumentowane procedury, w zakresie:
 - kontroli szczelności,
 - odzysku czynników,
 - gromadzenia i raportowania danych,
 - dokumentowania prac, itp.;
- posiada wdrożony system kontroli wykorzystywania i obrotu syntetycznymi czynnikami chłodniczymi;
- dysponuje odpowiednim (minimalnym) wyposażeniem technicznym;
- złoży wniosek o wydanie certyfikatu do jednostki certyfikującej;
- uzyska pozytywną decyzję jednostki certyfikującej o wydaniu certyfikatu.

Tymczasowe certyfikaty firmowe

Zgodnie z art. 7 ust. 2 Rozporządzenia KE nr 303/2008 z 2 kwietnia 2008 r. w sprawie certyfikacji, polskie władze mogą zdecydować o niestosowaniu wymogu posiadania certyfikatu firmowego do dnia 4 lipca 2009 r. Decyzja taka musi zostać podjęta do połowy bieżącego roku. Zasadność takiej decyzji wydaje się oczywista w związku z tym, że obecnie nie istnieje w Polsce żaden powszechnie uznany system certyfikacji przedsiębiorstw branży chłodnictwa i klimatyzacji.

Certyfikacja operatorów

Osobnym zagadnieniem jest certyfikacja operatorów, czyli wspomnianych wcześniej „osób fizycznych lub prawnych sprawujących faktyczną kontrolę nad technicznym działaniem urządzeń i systemów”. Jak wiadomo Rozporządzenie 842/2006 dopuszcza, aby operatorzy (czyli w praktyce właściciele komercyjnych i przemysłowych instalacji klimatyzacyjnych i chłodniczych) sami realizowali obowiązek okresowych kontroli *pod względem wycieków*, pod warunkiem zatrudnienia pracownika dysponującego certyfikatem upoważniającym do takich kontroli. W połączeniu z wymogiem *certyfikacji przedsiębiorstw zaangażowanych w kontrolę szczelności* oznaczać to może w praktyce

konieczność utworzenia centralnego rejestru instalacji zawierających powyżej 3 kg syntetycznego czynnika chłodniczego. Nic dziwnego, że takie rozwiązanie wywołuje wielkie zainteresowanie Inspekcji Ochrony Środowiska.

Krajowa struktura certyfikacji

Wychodząc ze słusznego założenia, że w niektórych krajach członkowskich funkcjonują już rozmaite formy weryfikowania kwalifikacji i nadawania uprawnień, Komisja Europejska dosyć ogólnie określiła wymagania, jakie spełniać muszą podmioty zaangażowane w certyfikację. Szczegóły pozostawiono do uregulowania na gruncie legislacji krajowej, umożliwiając ewentualne zaadoptowanie istniejących już zasad certyfikacji do wymogów Rozporządzenia 842/2006.

Otwarta pozostaje zatem kwestia tzw. krajowej struktury certyfikacji, czyli to jak wyglądać będzie cały system. Kto będzie zajmował się certyfikacją? Kto przygotowuje i wdroży szczegółowe standardy szkoleń i certyfikacji? Jakie podmioty upoważnione będą do prowadzenia szkoleń i egzaminów? Kto będzie wydawał certyfikaty? Kto prowadził będzie rejestr certyfikatów? Kto sprawować będzie nadzór nad przestrzeganiem przyjętych standardów, gwarantując obiektywizm, niezależność i bezstronność całego systemu certyfikacji?

Fundamentalnym zagadnieniem jest to, jakie instytucje lub organizacje pełnić mogą powyższe role w naszym kraju oraz to czy wystarczy oprzeć się na istniejących już podmiotach, czy też należy stworzyć ustawowe warunki powstania zupełnie nowego ciała, stojącego na straży profesjonalizmu, obiektywizmu, niezależności i równego traktowania wszystkich osób i przedsiębiorstw ubiegających się o certyfikaty.

* * *

Szanse na to, że stworzone zostanie możliwie dobre, proste, spójne oraz łatwe do wdrożenia i nadzorowania prawo będą większe, jeżeli wszystkie zainteresowane tym strony podejmą skoordynowaną współpracę i wystąpią z jednolitymi postulatami wobec twórców ustaw: Ministerstw i innych urzędów państwowych oraz Sejmu i Senatu.

W tym celu w dniu 18 marca 2008, z inicjatywy Krajowego Forum Chłodnictwa, siedem organizacji branżowych powołało „Krajowe Porozumienie Chłodnictwa, Klimatyzacji, Wentylacji i Pomp Ciepła”.

Jasne, jednoznaczne i zgodne stanowisko tak szerokiej reprezentacji środowiska powinno być ważnym argumentem w konsultacjach z przedstawicielami władz odpowiedzialnymi za ostateczny kształt legislacji.

Czytaj

inforum

kurier informacyjny
Krajowego Forum Chłodnictwa

Krajowe Forum Chłodnictwa
Liderzy chłodnictwa i klimatyzacji.
Przyłącz się do nas!

KRAJOWE
FORUM
CHŁODNICTWA

